

Manifest globalnog gospodarskog etosa – Posljedice za globalno gospodarstvo

Uvod

Globaliziranje gospodarskog djelovanja vodit će k općem i održivom blagostanju i koristi svih naroda i njihovih nacionalnih gospodarstava samo onda kad se gospodarsko djelovanje mogne pouzdati u postojanu spremnost i prema vrijednostima ravnajuću sposobnost za suradnju svih onih koji u gospodarskom djelovanju sudjeluju i kojih se ono tiče. To je jedna od temeljnih pouka svjetske krize financijskih i robnih tržišta.

Suradnja svih onih koji u gospodarskom djelovanju sudjeluju i kojih se ono tiče sigurno će uspjeti samo onda kad težnja svih za ozbiljenjem vlastitih legitimnih interesa i za društvenim blagostanjem bude uklopljena u globalne opće etičke uvjete koji su općenito prihvaćeni kao pravedni i poštenu. Takav sporazum o globalno prihvaćenim normama gospodarskog djelovanja i odlučivanja, o etosu gospodarenja, postoji tek u prvim začecima.

Globalni gospodarski etos, dakle, zajedničke temeljne predodžbe o pravu, pravednosti i poštenju, zasnivaju se na moralnim načelima i vrijednostima, koje od davnine dijele sve kulture i podržava zajedničko praktično iskustvo.

Svi smo mi, u našim različitim ulogama, kao poduzetnici, investitori, davatelji kredita, suradnici, potrošači, i naši interesni savezi u svim zemljama svijeta, zajedno s političkim, državnim, kao i međunarodnim organizacijama i institucijama, nositelji bitne odgovornosti za razvijanje i primjenu takvog globalnog gospodarskog etosa.

Iz tih razloga, potpisnici podržavaju ovu

Deklaraciju za globalni gospodarski etos

U ovoj se Deklaraciji proglašavaju temeljna načela i vrijednosti globalnog gospodarstva, onako kako proizlaze iz Deklaracije Parlamenta svjetskih religija za svjetski etos (Chicago 1993). *Uz načela izrečena u ovoj Deklaraciji mogu pristati svi ljudi s etičkim uvjerenjima, bila ona utemeljena religijski ili ne.* Potpisnici se obvezuju da će u svom svakodnevnom gospodarskom odlučivanju, djelovanju i ponašanju slijediti slovo i duh Deklaracije i tako joj udahnuti život. Ova Deklaracija za globalni gospodarski etos ozbiljno uzima u obzir zakonitosti tržišta i konkurencije, ali ih želi, za dobro svih, etički utemeljiti. Upravo iskustva u krizi gospodarskog života naglašavaju nužnost međunarodno prihvaćenih etičkih načela i moralnih standarda kojima se u gospodarskom svakodnevlju može i mora udahnuti život.

I.

Načelo ljudskosti

***Etički referentni okvir:** Razlike između kulturalnih tradicija ne smiju predstavljati prepreku da se zajednički djelatno zauzmemo za poštovanje, zaštitu i izvršenje ljudskih prava. Svaki čovjek – neovisno o razlici u dobi, spolu, rasi, boji kože, tjelesnim ili duhovnim sposobnostima, jeziku, religiji, političkom nazoru, nacionalnom ili socijalnom porijeklu – posjeduje neotuđivo i nedodirljivo dostojanstvo. Zato su svi, bilo pojedinac bilo država, dužni poštovati to dostojanstvo i jamčiti njegovu učinkovitu zaštitu. Jednako tako, i u gospodarstvu, politici, medijima, istraživačkim institutima i industrijskim poduzećima čovjek uvijek treba biti subjekt prava i cilj, a nikada puko sredstvo, nikada objekt komercijalizacije i industrijalizacije.*

Ljudskost je temeljno načelo globalnog gospodarskog etosa za kojim treba težiti. Ono treba biti etičko mjerilo gospodarskog djelovanja i konkretizirati se u sljedećim smjernicama za gospodarenje koje stvara vrijednosti i ravna se prema vrijednostima za opće dobro:

Članak 1.

Stvaranje temeljnih općih uvjeta pod kojima će svi ljudi trajno zadovoljavati svoje osnovne potrebe i dostojanstveno živjeti predstavlja etički cilj i ujedno društveni uvjet održivog ekonomskog djelovanja. Zato pri gospodarskom odlučivanju glavna zapovijed ljudskosti znači da treba paziti na to da gospodarsko odlučivanje zahtijeva izgradnju i razvijanje onih individualnih resursa i kompetencija koje su nužne za ljudski razvoj i sretan suživot.

Članak 2.

Ljudskost cvjeta samo u kulturi poštivanja pojedinca. Nepovredivo je dostojanstvo i samopoštovanje svih ljudi, bilo da je riječ o pretpostavljenim, suradnicima, poslovnim partnerima, mušterijama ili drugim zainteresiranim osobama. Njih se ne smije omalovažavati niti putem individualnog načina ponašanja niti putem nedostojnih poslovnih ili radnih uvjeta. S načelom ljudskosti nespojivo je izrabljivanje i iskorištavanje situacija ovisnosti i hotimično diskriminiranje ljudi.

Članak 3.

Dobro promicati, a zlo izbjegavati predstavlja ljudsku dužnost koja se mora primjenjivati, kao moralno mjerilo, i u gospodarskom odlučivanju i djelovanju. Slijediti vlastite interese je legitimno, no s održivim gospodarenjem na obostranu korist nespojivo je nastojanje da se vlastiti probitak postigne pomoću namjernog nanošenja štete partneru, dakle, uz pomoć ne-etičkih sredstava.

Članak 4.

Ono što ne želiš da drugi učini tebi, to ti ne čini drugome. To već stoljećima u svim religijskim i humanističkim tradicijama poznato *Zlatno pravilo* uzajamnosti zahtijeva obostranu odgovornost, solidarnost, poštenje, toleranciju i poštovanje svih aktera. Glavni stupovi globalnog gospodarskog etosa su takve kreposti ili držanja. Temeljna su načela održivo razvijajuće svjetske ekonomije, koja je u suglasju sa *Zlatnim pravilom*, poštenje u konkurenciji i suradnja na obostranu korist.

II.

Temeljne vrijednosti za globalno gospodarenje

Sljedeće temeljne vrijednosti za globalno gospodarenje daju, razvijajući dalje temeljno načelo ljudskosti, preporuke za odlučivanje, djelovanje i ponašanje u praktičnom gospodarskom životu.

Temeljna vrijednost:

*Nenasilje i strahopoštovanje
pred životom*

Etički referentni okvir: *U duhu velikih religijskih i etičkih tradicija istinski biti čovjek znači biti obziran i spreman na pomoć, i to i u privatnom i u javnom životu. Svaki čovjek, svaki narod, svaka rasa i svaka religija drugima trebaju pristupati s tolerancijom, poštovanjem, čak velikim poštovanjem. Manjine – bilo da je riječ o rasnoj, etničkoj ili religijskoj vrsti – trebaju zaštitu i podršku od strane većine.*

Članak 5.

Svi su ljudi dužni poštovati pravo na život i na njegov razvoj. Strahopoštovanje pred ljudskim životom predstavlja osobito veliko dobro. Mora se otkloniti svaki oblik nasilja kao sredstva za postizanje gospodarskih ciljeva. Robovski rad, prisilni rad, rad djece, tjelesno kažnjavanje, kao i drugi oblici nanošenja ozljeda, moraju biti potisnuti i uklonjeni međunarodno priznatim normama radničkog prava. Svi gospodarski akteri moraju osigurati zaštitu ljudskih prava na prvom mjestu u svojim vlastitim organizacijama. Potom moraju poduzeti sve napore da u području svoga utjecaja ne doprinose kršenju ljudskih prava svojih poslovnih partnera ili drugih stranaka, a pogotovu da od toga profitiraju.

Moraju se izbjegavati zdravstvene povrede ljudi uslijed manjkavih radnih uvjeta. Sigurnost radnika prema stupnju tehnike, sigurnost proizvodnje i neškodljivost proizvoda za ljudsko zdravlje predstavljaju temeljne zahtjeve kulture nenasilja i strahopoštovanja pred životom.

Članak 6.

Održivo oplođenje s ljudskim prirodnim okolišem od strane svih sudionika u gospodarskom životu predstavlja veliku vrijednost gospodarskog djelovanja. Mora se minimizirati rasipanje prirodnih resursa i onečišćenje okoliša uz pomoć ponašanja koje štedi resurse i tehnologijâ koje čuvaju okoliš. Za budućnost sposobna, po mogućnosti obnovljiva energija, čista voda i nezagađen zrak predstavljaju osnovne uvjete života uopće kojima svaki čovjek mora imati pristup.

Temeljna vrijednost:

Pravednost i solidarnost

Etički referentni okvir: *U duhu velikih religijskih i etičkih tradicija istinski biti čovjek znači: Gospodarska i politička moć ne smije se zloupotrebjavati u svrhu bezobzirne borbe za vlast već se, naprotiv, treba koristiti za služenje ljudima. Vlastiti interesi i konkurencija služe razvoju radnih sposobnosti i probitku svih sudionika. Zato treba vladati uzajamno poštovanjem, razumno usuglašavanje interesa, volja za posredovanjem i obazrivošću.*

Članak 7.

Pravo i pravednost se međusobno pretpostavljaju. Odgovornost, poštenje, transparentnost i čestitost predstavljaju temeljne vrijednosti gospodarskog života koji je obilježen vjernošću spram prava i integritetom. Pridržavanje nacionalnog i međunarodnog prava dužnost je svih gospodarskih aktera. Tamo gdje postoji manjak u kvaliteti ili iznuđivanju pravnih normi, gospodarski akteri trebaju to kompenzirati pomoću samo-obvezivanja i samo-kontrole, a to nipošto ne smiju iskoristiti za stjecanje dobiti.

Članak 8.

Postizanje dobitka je pretpostavka sposobnosti za konkurenciju i opstanak poduzeća, a time i za njegov socijalni i kulturni angažman. Korupcija, pak, šteti zajedničkom dobru, gospodarstvu i ljudima, jer sustavno vodi ka krivom planiranju dobiti i rasipanju resursa.

Potiskivanje i otklanjanje svih korupcijskih i nepoštenih praksi, kao što su, primjerice, podmićivanje i tajni ugovori, povreda patenta i industrijska špijunaža, zahtijevaju preventivni angažman, koji je dužnost za sve djelatne u gospodarstvu.

Članak 9.

Svladavanje gladi i neznanja, siromaštva i nejednakosti životnih šansi u svim zemljama svijeta veliki je cilj društvenog i gospodarskog poretka, koji smjera izjednačavanju šansi, distributivnoj pravdi i solidarnosti. Samo-pomoć i tuđa pomoć, supsidijarnost i solidarnost, privatno i javno djelovanje samo su dvije strane jedne medalje. One se konkretiziraju prije svega u privatnim i javnim investicijama u gospodarskom sektoru, ali i u privatnim i javnim inicijativama za stvaranje institucija koje će služiti obrazovanju svih dijelova stanovništva i izgradnji sustava socijalne sigurnosti. Osnovni cilj svih tih nastojanja je ljudski razvoj koji smjera podupiranju svih onih kompetencija i resursa s kojima će ljudi biti sposobni živjeti samo-određujući i čovjeka dostojan život.

Temeljna vrijednost:

Istinoljubivost i tolerancija

Etički referentni okvir: *U duhu velikih religijskih i etičkih tradicija istinski biti čovjek znači: pribavljati priznanje istini umjesto da slobodu brkamo sa samovoljom i izvolijevajućim pluralizmom; njegovati duh integriteta i istinoljubivosti u svakodnevnim međuljudskim odnosima umjesto da živimo u neiskrenosti, pretvaranju i oportunističkom prilagođavanju.*

Članak 10.

Istinoljubivost, poštenje i pouzdanost su vrijednosti bez kojih ne mogu uspjeti održivi gospodarski odnosi, koji promiču blagostanje. Te su vrijednosti pretpostavke za nastanak povjerenja među ljudima kao i u ekonomskoj konkurenciji. Pri tome ostaje na snazi zaštita prava na privatnu sferu, kao i osobnu ili poslovnu povjerljivost.

Članak 11.

Mnogostrukost kulturalnih i političkih uvjerenja, kao i darova pojedinaca i kompetencija organizacija, mogući je izvor globalnog blagostanja. Njihova suradnja na obostranu korist pretpostavlja prihvaćanje zajedničkih vrijednosti i normi, obostranog učenja i tolerancije spram drugačijosti drugoga. S načelima globalnog gospodarskog etosa nespojivo je diskriminiranje ljudi zbog njihovog spola, njihove rase, njihove nacionalnosti ili njihove vjere. Ne smije se tolerirati djelovanje koje prezire ljude i krši ljudska prava.

Temeljna vrijednost:

Uzajamno poštivanje i partnerstvo

Etički referentni okvir: *U duhu velikih religijskih i etičkih tradicija istinski biti čovjek znači: ozbiljivati uzajamno poštovanje, razumijevanje i partnerstvo umjesto patrijarhalnog vladanja ili ponižavanja koje je izraz nasilja i često uzrokuje protu-nasilje. Svaki pojedinac ima ne samo nepovredivo dostojanstvo i neotuđiva prava; svi ljudi imaju i neporecivu odgovornost za ono što čine ili ne čine.*

Članak 12.

Uzajamno poštovanje i partnerstvo sudionika gospodarskog djelovanja, posebice muškaraca i žena, nije samo pretpostavka već i rezultat gospodarske suradnje. Ona se temelji na poštovanju, poštenju i iskrenosti spram drugoga, bilo da je riječ o odgovornima u poduzeću, suradnicima, mušterijama ili drugim zainteresiranim. Poštovanje i partnerstvo čine nužnu osnovu na kojoj se mogu prihvatiti i zajedničkim naporima razriješiti i neplanirane negativne posljedice gospodarskih interakcija kao zajednička nedoumica svih uključenih.

Članak 13.

Svoj izražaj partnerstvo pronalazi i u mogućnosti sudjelovanja u životu, odlučivanju i prihodima gospodarstva. To može biti različito ovisno o kulturalnim pretpostavkama i redarstveno-političkim općim uvjetima nekog gospodarskog prostora. Ipak minimalni standard, koji svugdje mora

biti priznat, predstavlja pravo na okupljanje i kolektivno zastupanje svojih interesa u svijesti o vlastitoj odgovornosti.

Zaključak

Međunarodno prihvaćene norme ponašanja u gospodarskom životu svi akteri trebaju poštovati, štiti i surađivati na njihovom ozbiljenju u okviru svoje sfere utjecaja. Za to su odsudna ljudska prava, proglašena 1948. godine od strane Ujedinjenih naroda (UN), i, u međuvremenu globalno priznate, ljudske dužnosti. Druge globalne smjernice priznatih internacionalnih institucija, poput, primjerice, „Global Compact-a/Svjetskog sporazuma” Ujedinjenih naroda, „Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work”/Deklaracije o temeljnim načelima i pravima na poslu” „International Labour Organization”/Međunarodne radničke organizacije” (ILO), „Rio Declaration on Environment and Development”/Deklaracije o okolišu i razvoju iz Rija” i UN-ove „Convention against Corruption”/Konvencije protiv korupcije” – da spomenemo samo neke – suglasne su sa zahtjevima globalnog gospodarskog etosa zacrtanog u ovoj Deklaraciji.

Prvi potpisnici

Michel Camdessus, počasni guverner Francuske banke

Walter Fust, CEO, Globalni humanitarni forum

Margot Käßmann, luteranska biskupica iz Hannovera i predsjedavajuća Vijeća evangeličkih crkava u Njemačkoj

Georg Kell, izvršni direktor, UN-ov ured „Global Compact-a/Svjetskog sporazuma”

Samuel Kobia, generalni sekretar Ekumenskog vijeća crkava

Hans Küng, predsjednik Zaklade za svjetski etos

Karl Lehmann, kardinal, biskup iz Mainza

Klaus M. Leisinger, CEO, Novartis zaklada

Peter Maurer, veleposlanik i stalni predstavnik Švicarske pri Ujedinjenim narodima

Mary Robinson, predsjednica, Ostvarenje prava: Etička globalizacijska inicijativa

Jeffrey Sachs, direktor, The Earth Institute, Univerzitet Columbia

Juan Somavía, generalni direktor, Međunarodna radnička organizacija (ILO)

Desmond Tutu, em. nadbiskup, dobitnik Nobelove nagrade za mir

Daniel Vasella, predsjednik Upravnog vijeća, Novartis International

Tu Weiming, profesor filozofije, Univerzitet Harvard i Univerzitet Peking

Patricia Werhane, profesorica za gospodarsku etiku, Univerzitet Virginia, Darden poslovna škola i Univerzitet DePaul

James D. Wolfensohn, bivši predsjednik Svjetske banke

Carolyn Woo, dekanesa poslovnog koledža Mendoza pri Univerzitetu Notre Dame

Deklaraciju je sastavila radna grupa Zaklade za svjetski etos

Prof. dr. Heinz-Dieter Assmann (Univerzitet Tübingen)

Dr. Wolfram Freudenberg (Freudenberg-grupa)

Prof. dr. Klaus M. Leisinger (Novartis zaklada)

Prof. dr. Hermut Kormann (Voith AG)

Prof. dr. Josef Wieland (Visoka škola Konstanz)

pod vodstvom

Prof. h. c. Karl Schlecht (Putzmeister AG)

U ime Zaklade za svjetski etos

Prof. dr. Hans Küng, predsjednik

Prof. dr. Karl-Josef Kuschel, dopredsjednik

Dr. Stephan Schlensong, generalni tajnik

Dr. Günther Gebhard, znanstveni koordinator

Tübingen, 1. travanj 2009.